

Erol Güngör

Ayhan KOÇKAYA*

Editör: Murat Yılmaz, 2006, *Erol Güngör*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, s. 383, Ankara-ISBN: 978-9751732347

Editörlüğünü Murat Yılmaz'ın üstlendiği ve dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç'un yazdığı nszle katkıda bulunduğu "Erol Güngör" kitabı toplamda dört bölümden oluşuyor ve kitapta önde gelen Türk mtefekkirlerden Erol Güngör (1938 – 1983) "hayatı", "fikirleri" ve "eserleri" zerinden, farklı yazarların bakış açılarıyla değerlendiriliyor. "Hayatıyla Erol Güngör" (s. 11 – 91) başlığını taşıyan birinci bölüm Erol Güngör'n ailesine dair bilgileri ve soy ağacını da içeriyor ve aynı bölümde hatıratlara da yer veriliyor. Yedi yazarın katkısıyla hazırlanan bu bölümde Mehmet Genç ve Doğan Cüceloğlu gibi bilim insanlarının yanı sıra aile fertlerinin Erol Güngör ile ilgili olarak aktardıkları bilgiler de yer alıyor.

Kitapta, birinci bölümdeki yazılara henüz geçmeden önce bir kronolojiye de yer veriliyor ve bu bölümde Güngör'n on dokuzuncu yüzyıla kadarki aile fertlerine dair bilgiler okuyucuya aktarılıyor. Bu kısımda Güngör'n büyük dedesinin ve dedesinin İslâm alimi olduğu bilgisini okuyoruz. Keza edindiğimiz bilgiye göre bir yandan Güngör 1950'lerde Osmanlı bakiyesi olan İslâm alimlerinin dvan sohbetlerine katılma imknı yakalıyor, bir diğer yandansa (henüz lise yıllarındayken) İttihad ve Terakk Cemiyeti içinde bulunmuş ve o dönemde yaşayan insanların dünya görüşlerini de bizzat öğreniyor. Kitabın "Erol Güngör Kronolojisi" başlıklı on dört sayfalık bu bölümde Erol Güngör'n nadir fotoğraflarının yanı sıra hayat hikyesindeki önem-

* Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalı, kockaya@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3438-2927

li noktalara de yer ayrılıyor. Erol GÜNGÖR'ün katıldığı seminerlerden çevirdiği kitaplara, sunduğu tebliğlerden telif eserlerine kadar geniş akademik tecrübesine de bu sayfalarda rastlamak mümkün oluyor. Böylelikle GÜNGÖR'ün "İslâm'ın bugünkü meseleleri" ile ilgilenmeden çok önceleri Osmanlı ve Türk aydını hakkında düşündüğü ve yazılar kaleme aldığı bilgisini ediniliyor.

"Ailesi Erol GÜNGÖR'ü Anlatıyor" başlıklı kısım (s. 30 – 58), ağabeyi Dirayet GÜNGÖR ile kız kardeşi Aysel GÜNGÖR'ün Erol GÜNGÖR ile ilgili anıları ve aktardığı bilgilerle başlamaktadır. Bu kısımda Erol GÜNGÖR'ün çocukluğuna, eğitim için gittiği farklı illere, insan ilişkilerine, henüz erken dönemlerde şekillenmeye başlayan siyasi görüşlerine, akademik ve entelektüel çalışmalarına hatta askerliğine kadar birçok biyografik bilgiyi edinmek mümkün oluyor. Öte yandan kitabın bu kısmında birçok fotoğrafa da yer veriliyor. GÜNGÖR'ün ağabeyi ve kız kardeşi ile yapılan röportajı dayısı Ramazan Demirsoy tarafından yazılan bir makale (s. 54 – 58) takip ediyor. Bu makalede Demirsoy, Erol GÜNGÖR'ün siyasi fikirlerinin 1950'li yıllarda oluşmaya başladığını belirtiyor fakat bu kısımda fazla detaya yer verilmiyor. Ramazan Demirsoy'un yazısını, arkadaşları Doğan Cüceloğlu ve Mehmet Genç'in yazıları takip ediyor (s. 58 – 61 ve s. 62 – 67). Özellikle Mehmet Genç'e ayrılan bölümde, Genç'e sorulan sorulara verilen cevaplar sayesinde Erol GÜNGÖR'ün nasıl bir akademik çalışma üslubunun olduğunu anlamak da mümkün oluyor. Kitabın bu bölümünde yer alan ve Hidâyet GÜNGÖR tarafından yazılan "Erol GÜNGÖR'ün Hayatı, İlmi ve Fikri Şahsiyeti" başlıklı yazı (s. 68 – 73) sonuç bölümü hariç dört alt bölümden oluşuyor: "Yetişme Ortamı", "Öğrenim Çağı", "Akademik Hayatı" ve "Siyasî Düşünceleri". Yazıda Erol GÜNGÖR'ün yetiştiği mekânlar ve ortamdan eğitim hayatına ve milliyetçiliğe bakışına kadar birkaç farklı veçheyi bulmak mümkün oluyor. Yazıda gördüğümüz üzere Erol GÜNGÖR, solun 1960'lar boyunca kitleleşmesine, yaygınlaşmasına, bir anlamda popülerleşmesine rağmen milliyetçi çizgide kalmayı tercih ediyor zira demokrasinin bu çizgi ekseninde ve halkçı bir geleneğe yaslanarak gelişeceği umudunu hep diri tutuyor. GÜNGÖR'ün demokrasi anlayışı engin bir halkçılık nosyonu ile el ele gidiyor diyebiliriz. Erol GÜNGÖR o dönemlerde gelişen akımlara, yazıdan alıntılacak olursak, "modası geçecek fikirler gibi bak"ıyor ve "hiçbir zaman itibar etm"iyor (s. 73).

"Fikirleriyle Erol GÜNGÖR" başlıklı bölüm (s. 91 – 285) kitaptaki en hacimli bölümü oluşturuyor ve bu bölümde on beş yazı yer alıyor. Bu bölüm Erol GÜNGÖR ile olan kişisel tanışıklıklardan GÜNGÖR'ün "Halkçılık ve milliyetçilik hakkındaki görüşleri"ne kadar birçok bilgiyi içeriyor. Öte yandan bu bölüm sadece Erol GÜNGÖR üzerine yazı-

lan yazılarla sınırlı kalmıyor, başka birtakım düşünürlerin yazılarına referanslarla bir tartışma ortamını da içeriyor. Mehmet Can Doğan'ın "Edebiyatı Öldüren Bir 'Sosyal Bilim'" başlıklı yazısı, Erol Güngör'ün Hilmi Ziya Ülken için yazdığı bir yazıya referansla başlıyor ve sonrasında Cemil Meriç'in bu yazıyı nasıl tenkit ettiği üzerinde duruluyor. Bu sayede "Erol Güngör" kitabında dönemin fikri tartışmaları hakkında belirli oranlarda malumat sahibi olmak da mümkün oluyor. Ayrıca Erol Güngör'ün edebiyatla ve varoluşçu felsefe ile kurduğu ilişkinin niteliği de bu bölümde karşımıza çıkıyor. Geniş bir okuma ve çeviri faaliyeti içerisinde olduğunu bildiğimiz Erol Güngör 1960'ların sonunda varoluşçu felsefenin birincil metinleriyle Türk okurları buluşturuyor diyebiliriz. Bu dönemde Güngör'ün Soren Kierkegaard'dan yaptığı çeviriler *Diriliş*'in 1969'daki ilk sayısında yayınlanıyor.

Erol Güngör'ün fikirlerine ayrılan bölümde Salih Zeki Haklı'nın "Türk Milliyetçiliğinde Geleneksel Çizgiyi Aşan Bir Düşünür: Erol Güngör" (s. 220 – 227) başlıklı yazı Güngör milliyetçiliğinin başlangıç aşamalarından gelişim safhasına kadarki seyrini konu alıyor. Haklı'nın yazısı "sonuç" bölümü hariç iki alt bölümden oluşuyor ve başlangıcı itibariyle Erol Güngör milliyetçiliğinin bir Ziya Gökalp eleştirisi üzerinde şekillendiğini belirtiyor. Ziya Gökalp'in bir anlamda pragmatik bir şekilde veya anlık gerekçeler dolayısıyla tasnifçi bir milliyetçiliğe, "kültür – medeniyet" ayırımına yer vermesi Erol Güngör tarafından eleştiriliyor. Erol Güngör'ün düşüncesinde diğer kültürlerden nelerin alınıp nelerin alınmayacağı gibi tartışma yer almıyor, daha ziyade Güngör yeni bir teori geliştiriyor ve teorisinin temelinde "iletişim" kavramı bulunuyor (s. 221).

Ayrıca Güngör, batıcı Türk aydınlarını Avrupa'yı bir bütün olarak görmekle eleştiriyor ve esasında Avrupa'nın birbirinden farklı kültürlerden oluştuğunun altını çiziyor. Necmettin Türinay'ın "Marmara'nın Tuvalinden İki Portre: Sezai Karakoç'tan Erol Güngör'e" (s. 228 – 241) başlıklı yazısı da Erol Güngör'ün Ziya Gökalp ile kurduğu düşünsel ilişkiye bir alt başlıkta yer veriyor. Türinay Güngör'ün, özellikle 1970'lerin ortalarında Ziya Gökalp'i eleştirdiği ve onu tashih ettiği bilgisini aktarıyor. Türinay'ın altını çizdiği üzere Erol Güngör, "milliyetçilik, halkçılık, milli kültür, eğitim, dil gibi önemli problemlerimizi daha farklı bir biçimde ele alıyor" (s. 236). Türinay'ın yazısında Erol Güngör'ün döneminin milliyetçi aydınları ile ortak bir kadere paylaştığını okuyoruz. Türinay, Ziya Gökalp'ten kopan aydınların Erol Güngör ile sınırlı olmadığını, "1960 öncesinde ve sonrasında, fikir bakımından öncü sınıflarımız" dediği Necip Fazıl, Peyami Safa, Niyazi Berkes, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Mümtaz Turhan, Ali

Fuat Başgil, Hilmi Ziya, Ziyaettin Fahri, Nurettin Topçu, Osman Turan ve Mustafa Őekip Tunç gibi aydınların Ziya Gökalp'ten koptuğunun altını çiziyor (s. 238).

"Eserleriyle Erol Güngör" (s. 285 – 365) başlıklı bölümde yedi yazarın katkısı bulunuyor. Bu bölümde Güngör'n ilme bakışından entelektüel çalışma anlayışına kadar bir dizi biyografik bilgi yer alıyor. Cengiz Aydoğdu'nun kaleme aldığı "Dilsizler Haberini Kulaksız Dinlemek veya Erol Güngör' Anlamak" (s. 286 – 297) başlıklı ilk yazı Erol Güngör'n çok kapsamlı meseleleri ciddi bir Şekilde incelediğini fakat son derece arı bir dille aktardığını dile getiriyor. Bu bölümde Güngör'n "kültür", "aydın", "batılılaşma" gibi içeriği son derece yoğun kavramları ne denli açık bir Şekilde tahlil ettiği bilgisi aktarılıyor. Aynı bölümde Erol Güngör'n Sosyal Meseleler ve Aydınlar adlı bir çalışmasına dair bir tahlil de bulunuyor (s. 354 – 363). Tanıl Bora bu çalışmayı altı alt başlıkta ele alıyor ve bir derleme olan çalışmayı kısmen eleştirel bir dille tahlil ediyor. Bu yazıda Mümtaz Turhan ile Erol Güngör arasında zet niteliğinde bir fikri mukayese bulma imkanı da okuyucuya sunuluyor.

Kitabın "Erol Güngör'n Ardından" başlıklı son bölümü (s. 365 – 371) Őerif Mardin, mit Meriç ve Nur Vergin gibi düşünürlerin katkılarına ayrılıyor. Bu bölümde Mardin, Meriç ve Vergin'in takriben birer sayfa uzunluğundaki yazıları kısmen bireysel hatıraları da içeriyor. Türkiye'nin önde gelen düşünce insanlarının Güngör hakkındaki fikirleri ve vefatı neticesinde duydukları teessür bu son bölümdeki satırlarda makes buluyor. Son olarak kitap Erol Güngör zerine yazılan Őiirleri içeren iki sayfalık bir bölümle (s. 370 – 371) bitiyor.